תלמוד בבלי · אחרונים · קרן אורה · סדר קדשים

קרן אורה דיני טריפות על מסכת חולין

רבי יצחק מינקובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרן אורה דיני טריפות על מסכת חולין

רבי יצחק מינקובסקי

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרן-אורה-דיני-טריפות-על-מסכת-חולין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף מב עמוד א 4
דף מג עמוד א 8
דף מג עמוד ב 8
דף מד עמוד א 9
דף מה עמוד א 9
דף מה עמוד ב 9
דף מו עמוד ב 10
דף מז עמוד א 13
דף מז עמוד ב 13
דף מח עמוד א 18
דף מט עמוד ב 20
דף נ עמוד א 21
דף נא עמוד א 26
דף נב עמוד ב 27
דף עד עמוד א 29

דף מב עמוד א

הנה אני עוסק כעת בהלכות טריפות על כן ארשום מעט הערות מה שצריך לעיין בדין נקובת הוושט ופסיקת הגרגרת דמשמע לן מלשון הרמב"ם ז"ל דהוי נבילה מחיים כבר האריך בזה הש"ך ז"ל וגם בס' נה"כ שלו הביא ראיות ברורות דא"א לומר דהוי נבילה מחיים לענין טומאה וכן יש להוכיח מהא דבעינן למימר דר' ישמעאל דאמר בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל אלו י"ח טריפות שנמסרו למשה מסיני קאי אי"ח דמתניתין אלמא דלר' ישמעאל נקיבת הוושט ופסיקת הגרגרת בכלל שאר טריפות הם דיכולין לחיות ובאמת אין שם שורש לחלק מחיים בין נקובת הושט לשאר טריפות ולא מצינו אלא פלוגתא דר' ישבב ור"ע בפרק השוחט אם לא שחט אלא סימן אחד לבד דר"ע הי' אומר דאינה מטמאה במשא ואפ"ל דר"ע לטעמי' דס"ל דבשר נחירה הותר לישראל במדבר ומיקרי שחיטה ונהי דאיתסר לבסוף היינו באכילה אבל לענין טומאה כל שמתה על ידי סימנים טיהרה מטומאת נבילו' ולבסוף חזר בו ר"ע לגבי ר' ישבב דכל שנפסלה בשחיטה נבילה היא ופריך הש"ס ממתניתין דאלו טריפות נקובת הושט ופסיקת הגרגרת אלמא דלא הוי אלא טריפה ומשני דאלו טריפות מיירי לאחר מיתה דהא כמה טריפות איכא התם דליכא למידע אלא לאחר מיתה ועיין בתוס' שם בהשוחט ופירש"י ז"ל דפריך מתרווייהו מנקובת הוושט ופסיקת הגרגרת אבל מדברי התוספתא משמע דלא פריך אלא מפסיקת הגרגרת כיון דכבר נפסק הרוב א"כ שוב אינו ראוי לשחיטה דכמאן דמנחי בדיקולא דמיא אבל ניקב הוושט במשהו עדיין הסימן ראוי לשחיטה לטהרו מידי נבילה והכי אי' להדיא בתוספתא אבל מה אעשה שהרמב"ם ז"ל וכל הפוסקים לא כתבו כן ומשני התם בהשוחט דמתניתין דאלו טריפות נשנית קודם חזרה. ויש לדקדק לכאורה מהא דתנן ואלו טריפות שבעוף נקובת הוושט ופסיקת הגרגר' הא פסיקת הגרגרת ברובא בעוף נבילה נמי הוי ולפי מה שתירצו התוס' ז"ל בהשוחט על הא דלא משני הש"ס דמשנה דאלו טריפות מיירי מחיים משום דתנן כל שאין כמוה חיה א"כ מתניתין דאלו טריפות בעוף אפשר לאוקמא מחיים אבל לפי מש"כ קשה ואיתא בנדה פרק המפלת אמר רבא ושטו נקוב אמו טמאה לידה ושטו אטום אין אמו טמאה לידה ופי' התוס' דרבא ס"ל דטריפה חיה הרי דאין חילוק בין נקובת הוושט לשאר טריפות. ואגב ארשום פה מה שיש לדבר בזה בדברי הרמב"ם ז"ל בהך דינא דטומאת לידה. הנה הרמב"ם ז"ל כתב ושטו אטום אין אמו טמאה לידה אבל ושטו נקוב משמע דאמו טמאה לידה ואמאי הא אנן תנן טריפה אינה חיה ס"ל ועיין בכ"מ בפ"י מה' איסורי ביאה שהקש' איפכא אמאי לא כ' הרמב"ם ז"ל מימרא דרבא לענין ושטו

נקוב דאמו טמאה לידה ותירץ דרבא ס"ל טריפה חיה אבל לדידן ס"ל דטריפה אינה חיה והדבר תמוה אדרבא תיקשי יותר אמאי כתב וושטו אטום אין אמו טמאה לידה ליכתוב רבותא יותר דאפילו וושטו נקוב אין אמו טמאה לידה ועוד הא דעת הרמב"ם ז"ל דבשיעור טריפה לבד עדיין אמו טמאה לידה כמו שיתבאר. אלא נראה כמש"כ דממילא ש"מ דאמו טמאה לידה מדלא כתב אלא וושטו אטום דוקא והרמב"ם ז"ל לא ס"ל כדעת התוס' שם בנדה דלמ"ד טריפה אינה חיה אפילו וושטו נקוב אין אמו טמאה לידה דאין זו סברא דמשום איזה טריפה בנקובת אבר אחד לא יהי' נקרא וולד כיון דכל צורת אדם בשלימות היא ואטו למ"ד דמילה לשמונה תלוי בטומאת לידה א"כ וולד טריפה לא ימול לשמונה אלא וודאי טריפות דנקובה או פסיקה אינה מבטל טומאת לידה והא דקאמר הש"ס התם על הא דקאמר רבי איזהו גוף אטום כדי שינטל מן החי וימות ופליגי התם אמוראי אליבא דרבי בשיעור כדי שינטל ח"א מן הארכובה ולמעלה וח"א עד נקביו וח"א עד מקום טיבורו ואמרינן התם דבין למ"ד עד ארכובה ובין למ"ד עד נקביו איכא בינייהו טריפה חיה אלמא דהדבר תלוי בפלוגתא דטריפה חיה או לא. שוב מצאתי כן בתוס' ד' ה' שמחלקין ג"כ בין טריפו' דניקב הושט לעד הארכובה זה דוקא גבי חסרון עד הארכובה דהוי חסרון הניכר ולא הוי כל צורתו ואעפ"כ אי טריפה חיה אין סברא לטהר את אמו מטומאת לידה. ועוד נראה דבאמת לא הי' צ"ל דמ"ד עד נקביו ס"ל דטריפה חיה דאפילו אי טריפה אינה חיה היינו שאינה יכולה לחיות י"ב חדש אבל כ"ז שהוא קיים חי הוא ושפיר ראוי הוא לבריאת נשמה ובפרט למאן דגרס בריא' שמונה אלא אליבא דרבי דקא' דהשיעור הוי כדי שינטל מן החי וימות ע"כ צ"ל דטריפה חיה למ"ד דשיעורא דרבי עד נקביו דאל"ה לא שייך שיעורא דכדי שינטל דהא עד הארכובה ג"כ שיעור מיתה היא כדאמרינן גבי שדרה וגלגולת דכדי שינטל הוי חד שיעורא עם שיעור טריפה אלא דתיקשי ע"ז הא רבי ס"ל בחולין טריפה אינה חיה דקאמר סימן לטריפה ל' יום ולפי גירסת התוס' בזבחים דף ס"ט ר"מ אומר סימן לטריפה ל' יום א"ש וכן מוכח מהא דאתא ההוא גברא לקמיה דרבי דאיתילד ליה ינוקא בתרי רישא ובעי כמה חייב ליתן לכהן ואי נימא דלר' טריפה לא יוכל לחיות שלשים יום א"כ אין צריך לפדותו עיין ברש"י ותוס' במנחות פרק התכלת. והשתא לפי מאי דכתיבנא א"ש הא דקאמר בין מ"ד עד רגליו ובין מ"ד עד מקום טיבורו איכא בינייהו דר"א ניטל ירך וחלל שלה ומ"ד עד טיבורו ל"ל דר"א ולשיטת התוס' ז"ל צ"ל דס"ל דיכול לחיות יותר מי"ב חדש ואין זו סברא לעשות פלוגתא רחוקה כ"כ דלר"א מטמאה מחיים משום דהוי כמתה ולר' יוחנן הוי בכלל טריפה ויכולה לחיות אבל לפמש"כ אפילו אינה יכולה לחיות אפילו הכי כיון

דלא הוי אלא טריפה אין זה גוף אטום אלא דלפ"ז תיקשי לר' יוחנן שיעורא דכדי שינטל הא עד רגליו ג"כ שיעור כדי שינטל הוא ואפ"ה אין זה גוף אטום וי"ל דר"י מפרש כדי שינטל מן החי וימות היינו לאלתר יחשב כמת משום דבעינן שאין ראוי לבריית נשמה כלל וה"ה דהוי מצי למימר כן על ר' ינאי דאמר עד רגליו דטעמיה משום הכי הוא ועדיין צ"ע מ"ש הרמב"ם ז"ל עד טיבורו כיון דקי"ל כר"א בניטל ירך וחלל שלה ועיין בב"י סי' נ"ה מש"כ לענין נבראת חסירת רגל ובמע"מ פרק א"ט סעיף רצ"ד וצ"ע דברי הכר"ו סי' נ' נפלאו בעיני בזה עיין עליה' ובין תבין:

ומהא דמשמע מסוגיא דנדה דלמ"ד טריפה חיה לא יאמר ע"ז כדי שינטל מן החי וימות יש לי הרהורי דברים בהא דפריך הכא על תנא דר' ישמעאל והא איכא כמה חסרון בשדרה כו' ואמר שמואל וכן לטריפה ופי' זה התוס' דשיעורא דחסרון שדרה וגלגולת עם שיעור טריפות חד הוא מהא דתנן לבית הלל גבי גלגולת כדי שינטל מן החי וימות והשתא ר' ישמעאל איך יפרש הא דאמרי ב"ה כדי שינטל מן החי וימות הא איהו ס"ל טריפה חיה ולקמן בדף נ"ה תניא ובגלגולת אפילו מלא נקבים מצטרפים למקדח אמר ר"י בן המשולם והלא עשו לא' חדוק של קרוי' וחיה משמע דר"י בן המשולם פליג ואמר כיון דיכול לחיות אין בזה שיעור כדי שינטל כו' וא"כ ר' ישמעאל דס"ל טריפה חיה ע"כ כדי שינטל דב"ה היינו שיעור גדול. והי' נראה לומר דמ"ד טריפה חיה היינו דיש לה רפואה ע"י סם אבל בלא"ה ודאי מתה וא"כ שפיר קאמרי ב"ה כדי שינטל מן החי כו' אבל מהא דר"י בן המשולם לא משמע בן ועוד לפ"ז הדרא קושית התוס' לדוכתא אמאי חשיב הא דשמואל בהדי טריפות דמתניתין דמהא דאמרי שיעורא כדי שינטל מן החי וימות לא מוכח דהוי טריפה דהא איכא כמה דברים אשר ימותו בלא רפואה כמו מתו בכוליתא דלקמן ואפ"ה לא הוי בכלל טריפות ואנו אין לנו אלא מה שנמסרו למשה מסיני וא"כ ע"כ שמואל מסברא דנפשי' קאמר הכי והי' לו למחשב בהדי שמעתתא. ועוד מאי פריך כלל מהא דאמר שמואל וכן לטריפה אתנא דבי ר' ישמעאל דילמא שמואל ס"ל טריפה אינה חיה ואם כן מישתמע מדברי ב"ה דאמרי דחוליא א' הוי כדי שינטל כו' דה"ה לטריפה כיון דאינה חיה אבל לתנא דבי ר' ישמעאל לא שמעינן כלל מדברי ב"ה לענין טריפה וכמש"כ וצ"ל דמ"ד טריפה חיה לאו כללא היא לכל טריפות אלא דיש מהן חיין אבל מודה דאיכא טריפות שאינן חיין וא"כ א"ש הא דאמרי ב"ה כדי שינטל מן החי וימות ודו"ק:

והנה התוס' ז"ל הקשו אמאי לא פריך נמי מחסרון דגלגולת ותירצו דחסרון דגלגולת באדם הוא עם הקרום ומקשה עלה מהא דאמרינן בריש עירובין דשדרה וגלגולת אית בהו

תרי חומרא דסתרי אהדדי והוצרכו לחלק בין אדם לבהמה אבל לדברינו א"ש בטוב טעם דבשלמא בחסרון בשדרה דב"ה מפרשי בה שיעורא חוליא א' אלמא דב"ה חשבי זאת שיעור כדי שינטל שפיר פריך על תנא דבי רבי ישמעאל ליחשבינהו בהדי טריפות אבל מחסרון גלגולת דס"ד ב"ה לא נאמר שיעורא ושמואל מסברא דנפשי' מפרש דהשיעור הוא כסלע ולדידן דקי"ל טריפה אינה חיה ע"כ היינו בלא קרום דעם הקרום בלא"ה ימות וא"כ שפיר נפ"מ גם לענין טריפות וזה הוא דאמרינן בעירובין כגון שדרה וגלגולת כו'. שוב מצאתי כן בכר"ו ומש"כ התם בדעת התוס' לפמש"כ א"ל כן ע"ש. אבל לתנא דבי רבי ישמעאל דס"ל טריפה חיה א"כ אפשר לומר דשיעורא דסלע דחסרון גלגולת היינו עם הקרום ובשניהם וחד הוי שיעור כדי שימות ואי תקשי דילמא חסרון חוליא היינו נמי עם החוט דכיון דלא אמרי ב"ה אלא חוליא א' משמע דלא בעינן אלא חוליא לבד וע' בתוס' ד" ל"ב:

ועוד הערה אחת ארשום פה לפי מאי שפירשו התוס' ביבמות דף ק"ך הא דתנן אין מעידין על מגויד היינו אפילו מגויד במקום שעושה טריפה היינו מן הארכובה ולמעלה ומסיק רבא התם בסכין מלובנת וד"ה דלכ"ע יכול לחיות אם המכה הי' ע"י סכין מלובן וא"כ היכא דנבראת חסירת רגל דלא הי' מכה כלל אמאי לא יחיה. ועוד אמאי הוי מן הארכובה ולמעלה דבר שהנשמה תלויה בו לענין קדשים ועירכין כיון דאפשר לחתכו ע"י סכין מלובן והרי"ף והרמב"ם ז"ל השמיטו הא דרבא ואפ"ל דרבא לשיטתי' דס"ל טריפה חיה אבל לדידן דס"ל טריפה אינה חיה א"כ אין לכל י"ח טריפות שום תרופה. והדברים ארוכים ואין כעת בידי ספרי הראשונים לעיין בהם:

שם ריאה שניקבה או שחסרה חשבינן לה בשני טריפות מזה משמע דלמ"ד חסרון בפנים שמיה חסרון לאו משום דסוף הקרום לפסוק דא"כ חדא היא עם ניקב' כמ"ש התוס' על חסרון כאיסר דגרגרת הן אמת דמחסרון כאיסר דגרגרת יש לישב בלא"ה דהא ר' ישמעאל לא חשיב אלא ח"י טריפות ופסיקה וחסרון הגרגרת ונקובת הושט נבילה היא ואין לה סימנים לשחיטה והא דפריך הש"ס פסוקי נמי תרי הוי חשבינהו בחד ה"ה דהוי מצי לאקשויי בלא"ה הא פסיקת הגרגרת אינה בכלל טריפות אבל לפי האמת אין אלו עולות בחשבון ח"י טריפות אבל התוס' לא ניחא להו לומר כן עכ"פ משמע דחסרון דריאה לאו משום דסוף הקרום ליפסק הוא. ובזה יש ליישב מה שהקשו הפוסקים על הנך יש אומרים דאם יש קמט בריאה דהוי טריפה אמאי לא מוקי הש"ס או שחסרה היינו בזה האופן ולפי הנ"ל ניחא דבקמט טעמא הוי משום דסוף הקרום ליפסק וא"כ לא יחשבו אלא בחד אבל מדברי הפוסקים משמע דגם בחסרון בפנים למאן דמטריף הוי

משום דסוף הקרום ליפסק ועיין בדברי חמודות בסי' ק"א מש"כ בזה והרמב"ם ז"ל בפי' המשניות פי' חסרון בריאה היינו שחסרה אונה אחת ע"ש ולא הבנתי מש"כ הב"י בסי' ל"ו שהקשה על הרמב"ם ז"ל שאיסר חסר מגוף הריאה מהא דנימוקה הריאה והחלל מחזיק רביעית ותירץ דבנימוק הריאה אלו הי' עתיד הקרום ליפסק הי' נפסק כבר אבל חסר גוף הריאה ודאי סוף הקרום ליפסק ובאמת לדעת הרמב"ם ז"ל לאו מטעם נקיבת הקרום אלא מטע' חסרון גוף הריאה והוי כמו שחסרה אונה וכמש"כ הרמב"ם ז"ל להדיא ובנימוקה הריאה הוי חסרון בפני' ולא שמיה חסרון ומזה גופא הוציא הרמב"ם ז"ל הלכה זו מדאמרינן חסרון בפנים לא שמיה חסרון משמע דחסרון מבחוץ שמיה חסרון ועל הקושיא אמאי לא משני הש"ס הכא אמאי דתנן או שחסרה י"ל באופן אחר דבשלמא אם נפרש או שחסרה אחסרון בפנים א"כ ר"ש דאמר עד שתינקוב לבית הסמפונות פליג אכולהו מילתא גם אחסרון בפנים כיון דקיימי סמפונהא אבל אם נפרש או שחסרה היינו חסרון מבחוץ ע"ז לא יחלק ר"ש וא"כ הי' לו לשנות דברי ר"ש קודם או שחסרה ע"כ משני הש"ס דאו שחסרה אליבא דר"ש איצטריך ומש"כ הב"י ז"ל הוכחה לדעת הרמב"ם ז"ל ממנין ח"י טריפות אינו מובן דהא להרמב"ם ז"ל איכא חסרון דגלגולת דטריפה אפילו בלא נקיבת הקרום וצ"ע בפוסקים בזה:

דף מג עמוד א

גמרא שני עורות יש לושט חיצון אדום ופנימי לבן ואי חילוף טריפה עיין ברמב"ם ז"ל שמנה החילוף הזה במנין טריפות ואמאי לא הוי נבילה דהא החילוף הוי לקותא והוי כניקב הושט דמנינהו בכלל נבילה ולדעת הפוסקים דאפילו בחד דחליף טריפה משום דסוף שילקה גם השני אפ"ל דלא הוי אלא טריפה משום דהסימן עדיין ראוי לשחיטה כיון דעור אחד קיים אבל דעת הרמב"ם ז"ל דלא הוי טריפה אלא דשני העורות הוחלפו לא הבנתי אמאי לא יהי' בכלל נבילה לשיטתו וצריך ישוב:

דף מג עמוד ב

גמרא ישב לו קוץ בוושט אין חוששין שמא הבריא צריך לעיין בדברי התוס' ז"ל דלדעת הרמב"ם ז"ל לכאו' הוי ספק בשחיטה והי' צריך לחוש לחומרא:

דף מד עמוד א

גמרא פסיקת הגרגרת רב אמר רוב עובי' ואף דלא הוי רוב חללה. יש לחקור לענין שיעור שחיטה מה שאמר רב ומשמע דבשיעור שחיטה כ"ע מודים דבעינן רוב חללה ולפ"ז מאי פריך הש"ס לעיל דהשוחט על ריש לקיש דמשני מתניתין דאלו טריפות ששחט שלא במקום חתך מהא דאמר ריש לקיש שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשרה דכמנחא בדיקולא דמי והשתא דילמא לא הוי כמנחא בדיקולא אלא היכא דנשחט רוב חללה אבל לא בשיעור טריפות דלא הוי אלא רוב עובי' ושפיר מהני לה שחיטה שלא במקום חתך אלא דלפ"ז אפילו שחט במקום חתך תיהני לה שחיטה לטהרה מידי נבילה כיון דעדיין צריך להשלים לשיעור שחיטה לפמש"כ לעיל דכל השקלא וטריא דפ' השוחט לא קאי אלא אפסיקת הגרגרת ונמצא לפ"ז דלרב לא קשין אהדדי מתניתין דפ' השוחט עם מתניתין דאלו טריפות דמתניתין דהשוחט מיירי שפסק את כל הגרגרת אבל באמת נראה דלרב שיעור שחיטה נמי סגי ברוב עוביה כדמוכח מברייטא דהרי שהי' חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא שחיטתו כשירה ואי נימא דלשחיטה בעינן רוב חללה א"כ לא סגי בתוס' כל שהוא וכן מוכח כל הסוגיא לעיל בדף כ"ט דשיעור טריפה ושחיטה בגרגרת שוין הם ולא מצאתי כעת הדבר מבואר בדברי הראשונים:

דף מה עמוד א

תוס' ד"ה ניטלה הימנה רצועה כו'. תימה לישמעינן ניקבה וכש"כ רצועה עכ"ל ותמה המע"מ על תמיהתם ע"ש בדבריו. ול"נ דהכי כוונת' לישמעינן ניקבה נקבים שיש בהם חסרון דמצטרפין לכאיסר כש"כ היכא דהנקב כולו ביחד ואי תימא שאני גבי נקבים דהשלם שביניהם מצטרפין עמהם ז"א דהא לא מפליג הש"ס בין אם הנקבים עומדים בעיגול עיין ש"ך או באורך ועוד אפשר דעת התוס' דאין השלם מצטרף ועוד דע"כ לא אמרי' דהשלם יצטרף אלא היכא דאין בין נקב לנקב כמלא נקב אבל אם יש בין נקב לנקב כמלא נקב אין השלם מצטרף ואפילו הנקבים יחד מצטרפין כמש"כ הר"ן ז"ל וא"כ כ"ש רצועה והדבר ברור דזה הוא כוונתם ולא הבנתי תמיהת המע"מ וק"ל:

דף מה עמוד ב

חוט השדרה שנפסק אמרי לה רוב עורו ואמרי לה רוב מוחו מ"ד רוב מוחו כש"כ רוב עורו דהוא עיקר המעמיד מ"ד רוב עורו רוב מוחו מאי ופירשו התוס' ז"ל בזה ב' פירושים הא' דמיבעי' ליה דילמא רוב מוחו נמי טריפה והא דקאמר רוב עורו לאשמעינן דאפילו

בעור בעינן רוב ויש להבין למ"ד רוב מוחו נמי טריפה אי פליג עלה ר' יעקב ג"כ ואוסר אפילו ניקב לבד ולפי הנראה דבמוח לבד ליכא למ"ד דנקב לבד יהי' טריפה דאפילו במוח הראש לא מצינו טריפות רק המרכה ונתמסמס וא"כ לפ"ז לא איצטריך לאשמעינן דברוב עורו דוקא ולא מיעוטו דממילא שמע מינה דע"כ פלוגתייהו דרבי ור' יעקב בעור היא והפי' השני היא דמיבעי' ליה רוב מוחו מאי היינו דילמא בעינן שניהם וגם זה קצת דחוק כמש"כ התוס' ואפשר לומר דלהכי נקט רוב עורו לאשמעינן דבעור מצטרפין נקבים לרוב ועיין בזה בדברי האחרונים ז"ל:

שם גמרא אמר ריב"ל נתמרך פסול כו'. רש"י ז"ל פי' בזה ב' טעמים או משום דסוף הקרום ליפסק או משום דזה גופא הוי בכלל נפסק החוט דע"כ לא אמרינן מוח זה לא מעלה ולא מוריד ה"מ בהפרדה אבל לא בהמרכה ומהא דפריך הש"ס על הא דאמרינן שנתמזמז כשר מהא דאמר רשב"א בהמה שנתמזמז מוחה טריפה משמע דהטעם הוא משום דסוף הקרום ליפסק דאי משום המוח עצמו א"כ במוח הראש נמי טריפה מחמת עצמו הוא ואם כן מצינו יותר מי"ח טריפות. ועוד יקשה ע"ז מאי מדמי להדדי חסרון מוח שבראש דטעמא הוא משום חסרון לבד לחסרון מוח שבחוט השדרה דהוי משום הפסקה אבל אי טעמא משום דסוף הקרום לינקב א"ש ומה שהקשו התוס' אין קושיא כ"כ כיון דסופו להתקלקל מה לי נקב לבד או רוב. והנה לפי מה שפירש רש"י ז"ל נתמזמז היינו נתרוקן קצתו מאליו ונראה דהיינו שע"י מכה נדחק המוח ונשאר מקום ריק כמו ההוא גברא דטרי' לרישא א"כ בחסרון כזה הכא שלא ע"י חולי ולקותא לא מצינו שיהי' סוף הקרום לינקב וגם לכאורה נראה דנקיבת הקרום טריפתו היא ג"כ מחמת חסרון המוח אבל מד' כל הפוסקים גבי מים בראש משמע דטריפות חסרון המוח הוא מחמת קלקול הקרום. ויש לדקדק עוד למ"ד דבחוט השדרה מיטריף ברוב מוחו א"כ אף נתמזמז פסול ולדידיה גבי מוח הראש מאי דיניה ואפשר דטעמא דרוב מוחו הנפסק פוסל היינו נמי משום דעתיד לפסוק גם העור. ובזה א"ש טובא מ"ד למ"ד רוב מוחו כ"ש רוב עורו וכל זה צ"ע ובנמצא תולעת במוח דהכשירו הפוסקים והביאו ראי' ממעשה דטיטוס שחי ז' שנים והנה בהתליע הכבד שהו ג' שנים עד שהכשירו וע"כ מיירי דנשתיירו הב' זיתים ואפ"ה חששו אולי ספו וכלה הכל באכילת התולעים א"כ כש"כ במוח הי' לנו לחוש לזה:

דף מו עמוד ב

גמרא ריאה שהאדימה מקצתה כשרה כו'. ומסיק הש"ס אלא ל"ש ופירש"י ז"ל וכשרה כהא דאמרינן לקמן אדומה כשירה מדר' נתן ויש מהראשונים דמפרש' ל"ש וטריפה

ומחלקי בין האדימה לאדומה. והקשה הרא"ש ז"ל עליהם א"כ הי' צריך לפרש איזה אדומה כשירה כמו דבעי התם אירוקה. ולענ"ד יש לישב דברי הראשונים ז"ל ופשט הסוגיא נראה כדבריהם דהא מספקינן הכא אי מדמינן לה לח' שרצים שיש להם עור וחבורתן אין חוזרת או לשאר שרצים שאין להם עור שחבורתן חוזרת וה"נ הדרי' ברי' ונמצא אם הי' כה"ג באדם ודאי אינו חוזר כדתנן החובל בו חייב ולקמן הביא מדר' נתן שצוה להמתין עד שיבלע בו דמו אלמא דאין זה דומה לזה ונמצא דשפיר קאמר אדומה כשירה מדר' נתן כמו שכתב בד' ר' נתן ראיתיו שהוא אדום ומד' רבינו אפרים נראה דאין שינוי מראה בין אדומה מחמת שלא נבלע הדם או שהאדימה מחמת מכה רק היכא דהאדימה מחמת מכה הוי כמו חבורה שאינה חוזרת ולא הדרא ברי' והיכא דאין מכה בדופן תלינן האדמומית מחמת שלא נבלע הדם ולכאורה אפילו איכא מכה בדופן אמאי לא מכשרינן מטעם ספק ספיקא דילמא האדימה מחמת שלא נבלע דמה ואת"ל מחמת המכה דילמא דמיא לשאר שרצים והדרי ברי' ויש לישב אבל לדברי המתירין אפילו היכא דאיכא מכה בדופן וע"כ היינו דמפרשי אלא ל"ש לקולא משום דמסתבר דלשאר שרצים מדמינן לה א"כ למה ליה להביא ראיה מדר' נתן הא הכא אפילו עדיפא מינה כשירה אפילו אם יש מכה בדופן. והנה לפי מאי דמשמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' שבת דבשאר שרצים אפי' חבל בהם ויצא דם פטור וכמו שכתב הרב המגיד שם א"כ לפ"ז אין להוכיח משאר שרצים דהדרי' ברי' והדם חוזר כיון דאפילו יצא דם פטור והא דאמרינן התם בשבת מנין לחבורה שאינה חוזרת ופרש"י ז"ל למילף מינה דחבורה החוזרת לא הוי חבורה משמע דילפינן מקרא דחבורת שאר שרצים חוזרת באמת לא ידענא אמאי לא פירש"י ז"ל דגופא איצטריך לחייב משום נטילת נשמה או מפרק או צובע בחבלה בעלמא בלא הוצאות דם. אבל באמת גם לדברי הרמב"ם ז"ל הטעם הוא בשאר שרצים משום דהדרי' ברי' כמש"כ בפי' המשניות בפרק שמנה שרצים כלל מונח דכל ברי' שאין לה עור חבורתה חוזרת לכמות שהי' ובריה שיש לה עור א"א לשוב לקדמותה בלי שישאר איזה רושם אבל אכתי איני מיושב הא גבי ריאה אם ניקבה ויצא דם וודאי לא הדריה בריא וא"כ ליכא למילף משאר שרצים לריאה והדבר צ"ע. והנה הרב המגיד כתב דלפי' השני שפירש"י ז"ל דחיובא דחבלה היא משום צובע צ"ל נמי דהאי ברייתא ושאר שרצים עד שיצא מהם דם דלא כהלכתא היא וכן הקשה הריא"ז ז"ל על פירש"י ולענ"ד נראה דהיכא דיצא דם ודאי אית בה משום נטילת נשמה רק בנצרר הדם לא ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש משום נטילת נשמה כיון דעדיין לא יצא דם אף שסופו לצאת ע"כ פירש משום צובע והנה בטעם הדבר לחלק בין שרצים שיש

להם עור לשרצים שאין להם עור מחולקי' המה רש"י ז"ל בשמעתין והרא"ש והר"ן ז"ל בפרק ח' שרצים רש"י ז"ל פי' כאן דבאין להם עור אף שהאדים אין זה לקותא דכיון דאין להם עור ממהר להאדים אף שלא ע"י לקותא אבל בשרצים שיש להם עור כיון שהאדים מבחוץ בידוע שנקרע העור מבפנים וסופו לינקב ולפ"ז הא דמסיק אלא ל"ש וכשירה כדר' נתן היינו להביא ראיה דהדם חוזר אף שנתקבץ למקום אחד שלא ע"י לקותא אבל מ"מ איצטריך להאי טעמא דאין לה עור דאם יש לה עור א"כ ע"כ התחיל העור להקרע מדהאדימה מבחוץ ועוד נראה דהא דאמרי' לקמן אדום' כשירה מדר"נ היינו להביא ראיה דאפילו כולה אדומה הדריה בריא ומשאר שרצים לא מוכח אלא מקצתה וע"כ צ"ל לפירש"י ז"ל הא דאמר ר' נתן ראיתיו שהוא אדום היינו לא כ"כ כמו שע"י חבלה כיון דלפירושו במי שיש לו עור א"א להאדים מבחוץ אלא ע"י קריעת העור א"כ הא דראה אותו אדום היינו לא כ"כ והרא"ש והר"ן ז"ל פירשו דשרצים שאין להם עור ודאי לא נעקר הדם ממקומו דאי נעקר הי' יוצא לחוץ כיון דאין להם עור אבל אלו שיש להם עור העור מפסיק שלא לצאת לחוץ ולפום ריהטא יש נפקותא גדולה בין הני שני פירושי דלפירש"י ז"ל באלו שיש להם עור יש הוכחה וודאית דנעקר הדם ואין סופו לחזור מדנראה לחוץ ע"כ חייב בחובל בהן ובאלו שאין להם עור הדבר ספק ואפשר שיאדים העור אף שלא ע"י לקותא ע"כ בשבת פטור והכי בריאה גם כן מכשרינן כיון דליכא הוכחה לריעותא. ולדברי הרא"ש והר"ן ז"ל הסברא איפכא דבאלו שיש להם עור הולכין להחמיר כיון דנצרר הדם ע"י חבלה אמרינן מסתמא אין סופו לחזור והאי דלא יצא היינו משום דהעור מפסיק ובאלו שאין להם עור הדבר מוכח שלא נעקר הדם מדלא יצא לחוץ. ודברים אלו צריכין ישוב וביאור רחב כי יש בהם נ"מ לדינא דלפירש"י ז"ל כי מסיק רבינא אלא ל"ש וכשירה היינו ע"כ משום דלשאר שרצים מדמינן לה דאי לח' שרצים מדמינן לה היכא דאיכא מכה בדופן א"כ אפילו ליכא מכה נמי הי' לו לאסור כיון שהאדים העור מבחוץ בידוע שנקרע העור אלא וודאי פשיטא ליה דלשאר שרצים מדמינן לה אבל לדברי הרא"ש והר"ן ז"ל אפ"ל דרבינא לא מכשיר אלא היכא דליכא מכה א"כ תלינן הא דמימית מחמת שלא נבלע הדם אבל אם יש מכה בדופן גם רבינא מודה דלח' שרצים מדמינן לה ותולין הדבר לאיסור ועדיין צ"ע ועיין בתב"ש וברכ"י בזה:

שם גמרא אמר רבא ריאה שיבשה מקצתה טריפה כו'. הרמב"ם ז"ל כתב דהוי בכלל חסרה ועמד הכ"מ ז"ל ע"ז מדוע לא הי' בכלל נקובה והתב"ש ז"ל האריך בזה וצידד בדעת הרמב"ם ז"ל דחסרון בפנים שמיה חסרון ואיירי ביבש מבפנים והדבר צ"ע ואי"ה לקמן יבואר:

דף מז עמוד א

תוס' בד"ה היינו רבותייהו דעת התוס' ז"ל בזה דטריפות סירכה שלא כסידרן הוא משום דסופה ליפרק. אבל יש סירכה בלא נקב ויש להבין לכאורה אמאי הא טריפה בסרוכה שלא כסדרן כיון דאין כאן שום לקותא בשלמא גבי הומרך המוח וכיוצא בו דהוי טריפה מיד משום דסוף הקרום לינקב התם כבר נולד איזה ריעותא ולקותא אבל הכא הסירכא דרך היא להולד בריאה ועוד יש להבין בכל הני טריפות דטעמייהו משום דסוף יבא טריפות גמור אם טריפה כזה יכולה לחיות יותר מי"ב חדש כיון דעדיין לא נולד הטריפות הגמור וממעשה דענביל יש להוכיח לפי פירוש התוס' בריש פירקין דכל הני טריפות ג"כ אינן חיים י"ב חדש והדבר צ"ע בפוס':

דף מז עמוד ב

גמרא אמר רפרם האי ריאה דמיא לאנפתא ואיכא התם כמה לישני ומדברי רוב הפוסקים נראה דרפרם לכולהו מילתא איכוון וכולהו הוי טריפה ודאית אבל הרמב"ם ז"ל מנה אותם בספק טריפות ופי' דהש"ס מספקא ליה בדברי רפרם למאי איכוין לבד בדשיעא פסק דהוי וודאי טריפה מהא דרבא דלעיל גבי חסרון אונות והנה לפי גירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל דגרסי הכא אמר רבא ע"כ אין לפרש כפי' הרמב"ם ז"ל דרבא לחד מילתא איכוין דא"כ היכי בעי למימר דרבא איכוין דדמיא לאופתא היינו דשיעא א"כ תרתי דרבא למה לי הא כבר שמעינן לעיל דחסר אונות טריפה וע"כ צ"ל דרבא לכולהו איכוין: **שם** גמרא ר"ל אמר פעם אחת הלכתי לכרכי הים כו'. וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' מילה דאפילו הבנים הם משני אנשים צריך להמתין וכתב הכ"מ דיליף לה מהא דאמר ר"נ פעם אחת באתה אשה לפני כו' ול"נ דלמד מד' התוספתא בשבת וכן ביבמות פרק הבא על יבמתו דאיתא התם כי האי עובדא אפילו בד' אחיות מלה ראשונה ומת כו' וכ"ש הא. ולא הבנתי מש"כ הכר"ו ז"ל בסי' ל"ח דהרמב"ם ז"ל השמיט האי דר"נ וכתב שם דר"נ לא ידע שמתו הילדים תחל'. והשמטה זו לא ידעתי דכמו שאמר רב נחמן המתינו לי כן כ' הרמב"ם ז"ל ממתינין עד שיתחזק כחו ודוק עיין מהרש"א ז"ל והנה התוס' כ' להוכיח דר"ל סובר בתרי זימני הוי חזקה מדאמר על שלישי המתינו לו ויש לדקדק על דבריהם ז"ל הא אמר אביי בפרק ר"א דמילה דאפילו בפעם ראשון אם נראה אדום ממתינין לו עד שיבלע בו דמו ומביא ראיה מר"נ. ונראה דדייק אביי מדאמר ר"נ ראיתיו שהוא ירוק ראיתיו שהוא אדום ומאי קמ"ל בזה הא בלא"ה צריך להמתין כיון דכבר איתחזיק במיתת בניו אלא קמ"ל דאפילו בפעם ראשון אם נראה אדום צריך להמתין ויש

להבין למה השמיט הרמב"ם ז"ל עובדא דאחיות ועוד נסתפקתי אי באחיות ג"כ בתרי זימני הוי חזקה או בג' זימני ומה שהביאני לזה הספק הוא מהא דאיתא בפ' הבע"י אמר רבא השתא דאמרת אחיות מחזיקות לא ישא אדם ממשפחת נכפין כו' והוא דאיתחזיק ג' זימני וכ' הרי"ף ז"ל ע"ז אבל ב' זימני הוי אקראי בעלמא ופי' הנימוקי יוסף דאפי' ר' מודה דחזקת משפחה לא הוי אלא בג' זימני וא"כ משמע דה"ה לענין מילה אבל מהא דבעי הש"ס התם למיפשט דרשב"ג ס"ל בתלתא זימני הוי חזקה מעובדא דאחיות משמע דרבי פליג גם באחיות ודוחק לומר דרבא הוא דחידש סברא זאת בחזקת משפחה ובטור וש"ע כתב להדיא דגם באחיות בתרי זימני הוי חזקה ולפ"ז צ"ל דשאני משפחת נכפין או מצורעים דאפשר לתלות הדבר באקראי ע"כ צריך שיתחזק תלתא זימני אבל גבי מילה אם מת התינוק תיכף אחר המילה הוא דבר חידוש ע"כ איתחזיק בתרי זימני:

ואגב ארשום פה מה דקשיא לי בהא דאיתא בחגיגה איזהו שוטה זה היוצא יחידי בלילה והלן בבה"ק והמקרע את כסותו ופליגי שם ר"ה ור"י ר"ה אמר עד שיהא בכולן משום דס"ל דבאחד לבדו לא מתחזיק לשוטה בכל מילי עד דהוי בכל הני תלתא ואז נעשה כמו שנגח שור חמור וגמל ונעשה מועד לכל ואמר ר"פ התם אי שמיע ליה לר"ה הא דתניא איזהו שוטה זה המאבד מה שנותנין לו הוי הדר ביה דשמעינן מהא דאפילו בחדא מילתא הוי שוטה לכל דבריו ובעי הש"ס התם אי מכולהו הוי הדר ביה או דילמא ממקרע את כסותו הוי הדר ביה דדמי למאבד מה שנותנין לו אבל ביוצא יחידי בלילה ולן בבה"ק בעינן עד שיהא בכולן והשתא לפי הנ"ל דבדבר שיוכל לבא באקראי לכ"ע לא איתחזיק אלא בתלתא זימני א"כ ממ"נ אי הוי מקרע את כסותו בהדי הני תרי א"כ בלא"ה הוי שוטה ואי בהני תרי לחודייהו הא אכתי לא איתחזיק ומכאן יש להביא ראיה לדברי הרמב"ם ז"ל דל"ד בהני מילי נחשב לשוטה אלא בכל מילי דשטותא נחשב לשוטה ובריית הני לסימנא בעלמא נקיט א"כ א"ש דבהאי מילתא דמקרע את כסותו לחוד מתחזק לשוטה אבל בהני תרי מילי ודדמי להו בעינן תלתא מילי דשטותא ועדיין צ"ע:

שם גמרא אמר ר' יוחנן ריאה שנשפכה כקיתון כו' אמר רב נחמן ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים כו'. ופירש"י ז"ל ריאה שנשתפכה כקיתון היינו שנימוח בשר הריאה ונשאר חציה ריקנית וריאה שנימוקה היינו שנתרוקן מקצת מאיליה ושאר הבשר שלם ע"כ לא נאמר בזה בדיקת הסמפונות ומשמע מפשט הסוגיא דטעמייהו משום דחסרון בפנים לא שמיה חסרון משום דהדר ברי' וכן מסקינן לקמן גבי מחט שנמצאת בריאה והנה הפוס' הקשו לפרש"י ז"ל שפירש גבי נשפכה כקיתון דחציה ריקנית ובריאה שנימוקה דעת הפוסקים דחסרון יותר מרביעית טריפה ותי' התב"ש דשאני נשפכה כקיתון דבשר

הריאה לא נחסר כי מפני שבשר הריאה היא ספוגי ע"כ אם הי' למים נשאר מקום ריק נכון שהוא בשלימות ע"כ אפי' חציה ריקנית כשירה אבל ריאה שנימוקה היינו שנחסר מבשר הריאה ע"כ אינו כשר אלא כדי רביעית ויש להקשות מהא דאי' בסוכה ד' בעי רבא נולדו סימני טריפה באתרוג מאי ומפרש דמיבעי' ליה בהאי גוונא דאמר ר"י ריאה שנשפכה כקיתון והשתא לדברי התב"ש ז"ל מאי קמיבעי' ליה הא פשיטא דכשר דהא מאן דמחמיר כאן בריאה היינו משום דס"ל חסרון בפנים שמיה חסרון ובשר הריאה בהיותו צלול כקטן שיעורו ונמצא חסר אבל באתרוג דלאו דבר ספוגי הוא ודאי אין בו שום חסרון בפנים ופשיטא דכשר וי"ל דהתם קמיבעי' ליה מחמת קלקול חדרי הזרע שהם כמו סמפונות הריאה והכא בריאה אי בדקינן לה וקיימי סמפונהא כשרה ולא מטרפינן לה מטעם שסוף הסמפונות לירקב אלא הדרי בריא ומיבעי' ליה באתרוג דילמא כיון דשליט ביה אוירא נסרח ונרקב הכל ולא מקרי אתרוג או דילמא ל"ש והנה צריך להבין אי פסולא דאתרוג משום דסוף ירקבו גם חדרי הזרע אף שעתה הם שלימים ולפ"ז אם חדרי הזרע לבדן נשפכו כקיתון ג"כ פסול הוא וגם צ"ל הא דקאמר א"ד ל"ש היינו דהדר בריא כמו בריאה וגם צריך לבודקו אחר שיצא בו אי קיימי הזרע וכן כתב התב"ש ולפ"ז קשיא מאי קפשיט הש"ס מברייתא דסרוח פסול הלא לכתחלה ודאי פסול הוא ואסור לברך עליו. ודוחק לומר דפסול משמע אפילו דיעבד. וכדברים אלו צריכין אנו לומר לפי מאי דמשמע מדברי הראשונים דלגמרי לטריפה מדמינן לה ואי לאו דמיסתפינא הייתי דן בדבר החדש וכי הוא זה דודאי אין סברא לדמות אתרוג לריאה בכל פרטיה כי מה ענין דבר שיש לו חיות לדבר צומח הנתלש ולדעתי קשה הדבר לומר באוכל הנתקלקל בתלוש דהדר בריא וכן נראה דעת רש"י ז"ל שם בסוכה שפי' על נקלף דבמקצתה פסול דהוי כמנומר וכולה כשר והתוס' הקשו עליו מהא דמדמינן אתרוג לטריפה וגבי טריפה הוי איפכא בגלודה דאם נשתייר מקצת כשרה וכולה טריפה ורש"י ז"ל לא ניחא ליה לפרש כן דמה ענין זל"ז דהתם בגלודה בעינן שישתייר במקום טיבורו והכא אם ישתייר מקצת מה יועיל למה שנקלף וגם איו מקום שיורו ע"כ פי' הוא ז"ל איפכא ומשום מנומר והא דבעי רבא נולדו בו סימני טריפה מהו היינו כמו שטריפה לא מקרי שלימה כן באתרוג אם נולד בו סימן טריפה מיבעי' ליה אם נקרא חסר וקאמר התם מאי מיבעי' ליה נקלף נסדק תנינא ניקב תנינא ולא איצטריך לרבא לאשמעינן והתוס' ז"ל למדו מהא דניקב לחדרי הזרע לבד נמי פסול כמו בטריפה וא"כ אמאי אינו מפרש בעיא דרבא על הא דהא ברייתא סתמא קתני נקב מפולש ובעי רבא אם אינו מפולש מעבר אל עבר רק לחדרי הזרע לבד מהו וכ"ז לשיטתם דמדמיא לגמרי

לטריפות אבל לפמש"כ באמת בעינן הכא מפולש לגמרי ואז נקרא חסר ולענין נסדק למדו ג"כ דאם נשתייר משהו למעלה ולמטה כשר כמו בגרגרת ולא מצאתי כעת בדברי הרמב"ם ז"ל האי דינא דנסדק וקאמר דמיבעי' ליה לרבא כהא דר' יוחנן ריאה שנשפכה כקיתון כשרה והא דקיימי סמפונהא הכא מאי התם הוא דלא שליט ביה אוירא הדר בריא ונראה דהכי קמיבעי' ליה הא דמכשרינן הכא חסרון בפנים היינו משום דהדר בריא וא"כ באתרוג ודאי לא הדר בריא והוי בכלל חסרון או דילמא ל"ש משום דבריאה ג"כ לאו משום דהדר בריא אלא בלא"ה חסרון בפנים לא שמיה חסרון וה"נ לא מקרי חסרון וארווח לן בזה כמה מילי חדא דלא בעינן לבדוק האתרוג אי קיימי חדרי הזרע כיון דזה לא מקרי חסרון. ועוד מיושב לפ"ז מה שהקשו התב"ש והכר"ו ז"ל לדעת הרי"ף ז"ל דבעכורים וסרוחים טריפה א"כ מאי קמיבעי' ליה התם באתרוג עיין בדבריהם ז"ל שיש בו בדוחק ולפי הנ"ל ניחא הכל דודאי באתרוג אין חילוק בין אסרוח ללא אסרוח והא דבריאה מים עכורים טריפה אינו משום חשש קלקול הסמפונות וזה לא שייך באתרוג אי נימא דחסרון בפנים לא שמיה חסרון ולפי דרך זה יש לישב קצת מה שהשמיט הרי"ף והרמב"ם ז"ל הך בעיא דרבא גבי אתרוג משום דלקמן גבי מחט שנמצאת בריאה משמע דחסרון בפנים לא שמיה חסרון לאו מטעם הדרי בריא הוא דהא התם לא הדר בריא כיון דאיכא מחט ואם כן באתרוג נמי לאו שמיה חסרון כן הי' נראה לכאורה אבל מה אעשה שמדבריו הראשונים לא משמע כן ובטלה דעתי וגם לשון הש"ס בסוכה אבל הכא דשלטא ביה אוירא סרוחי מסרחא קשה קצת לפמש"כ. והנה יש להבין מטעם אחר אמאי לא יפסל אתרוג ע"י חסרון בפנים כיון דנפקא לן פסול דחסר מולקחתם שתהא לקיחה תמה וא"כ צריך שיהי' תמה אפילו מבפנים כדאיתא בבכורות דף ל"ט לענין קרבן דכתיב תמים יהי' לרצון דבעי התם רב אחדובי' בר אמי אי נפסל למזבח ע"י חסרון בפנים אפי' באבר שלא נעשה בו טרפ' ואיפשיטא התם דשמי' חסרון וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' איסורי מזבח ואם הכא נמי דכתיב תם יפסל אפילו בחסרון מבפנים ובאמת מסתימת לשון הפוס' משמע דחסרון בפנים לא פסול באתרוג ולענ"ד צ"ע ויש להוכיח קצת דחסרון בפנים לא פסול מדלא מפרש הש"ס בעיא דרבא בגוונא דריאה שנימוקה דאין בו חשש סמפונות רק חשש דחסרון לבד אבל מדברי הרמב"ם ז"ל משמע דריאה שנשפכה כקיתון וריאה שנימוקה כולה חד ענינא הוא דלא כתב בפסקיו אלא דינא דריאה שנשפכה כקיתון לבד וכן משמע מלשונו ז"ל דכולה חדא הוא ע"ש וכן כתב הפר"ח ז"ל והתב"ש ז"ל מיאן בזה וצידד לו' דהרמב"ם ז"ל בכוונ' השמיט הך מימרא דרב נחמן משום דהוא גריס לקמן דכ"ע חסרון בפנים שמי' חסרון וטעמ' דרבנן דמכשרי גבי

מחט הוא משום דאיירי שלא שהה שם המחט ודינא דחסרון בפנים שמעינן מהא דכתב הרמב"ם ז"ל על יבש בריאה דהוי טעמא משום חסרון ולא משום נקב משום דאיירי כשהיובש הוא מבפנים ולא מבחוץ ובעיני יפלא א"כ מאי פריך לקמן בסוגיא דמחט ור' ירמי' ואי תימא ר' זריקא ממתניתין דאי שחסרה כיון דמסיק הש"ס דכ"ע ס"ל חסרון בפנים שמיה חסרון וגם זו דבר פלאי הוא לדחות ברייתא מפורשת דריאה שנימוקה כשרה מקמי דוקא דמתניתין דהרמב"ם ז"ל עצמו בפי' המשנה מפרש להו דאו שחסרה לענין חסרון מבחוץ כגון חסרון אוני וגם בעיקר הדבר שחילק בין ריאה שנשפכה כקיתון דלא חסר מן הבשר רק כולו נתמעט זה אינו בכלל חסרון וריאה שנימוקה היינו שחסר קצת מהבשר ע"ש בדבריו ע"ז אומר אני אטו בלשון נימוקה א"א לפרש גם כן שנימוק הבשר אבל הוא בשלימות רק שנתקלקל אלא דלא ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש כן מדשני רב נחמן בלישנא מהא דר' יוחנן ע"כ פירש שנתרוקנה מאלי' ואי נימא דנ"מ לדינא בינייהו א"כ מאי קאמר תנ"ה ריאה שנימוקה כו' דילמא ברייתא איירי כגוונא דר' יוחנן דהבשר בשלימות רק שנתמעט מפני הקלקול ע"כ לענ"ד נראה עיקר כדברי הפר"ח בדברי הרמב"ם ז"ל וא"כ הדרן לקמייתא דמחמת חסרון קבעי רבא וא"כ הדק"ל אמאי לא יפסל חסרון דומיא דקרבן. והנה הכר"ו בסי' מ"ד הקשה קושיא עצומה לכאורה על דברי הרמב"ם ז"ל בפכ"ח מה' שחיטה שכתב נבראת בכוליא אחת כשרה הא לפי מאי שכתב בפ"ב מהלכות א"מ דבעל כוליא אחת ובעל ג' פסול למזבח וכברייתא דואת שתי הכליות ע"כ צ"ל דאין ברי' באחת כדמסיק הש"ס בבכורות ותי' הכר"ו דלאו מחמת חסרון בפנים פסולה היא אלא מגזירת הכתוב דואת שתי הכליות וא"כ לפ"ז לא שמעינן דחסרון בפנים הוי חסרון אבל באמת תירוץ הכר"ו ז"ל על הרמב"ם ז"ל דחוק מאד כמ"ש הוא ז"ל בעצמו והמעיין סוגיא דבכורות יראה כמה סתירות לזה ובישוב דברי הרמב"ם ז"ל נראה בדרך פשוט דלא ניחא ליה להרמב"ם ז"ל לפרש כפירש"י ז"ל דהיכא דנבראת חסר כוליא א' לא מיקרי חסרון ואמאי כיון דעכ"פ חסרה היא יהי' איך שיהי' ועוד דזה ג"כ אין סברא לומר דא"א להבראות חסר אבר דלא מצינו חסר יד ורגל מתחלת ברייתן ע"כ פירש הרמב"ם ז"ל בהא דפליגי ביש ברי' באחת הכוונה אם יש ברי' אחת בעולם שתחילת ברייתה אינה אלא בכוליא אחת ע"כ מסיק הש"ס דברייתא דואת שתי הכליות דממעטי בעל כוליא אחת ע"כ ס"ל דאין ברי' באחת דאם יש ברי' באחת א"כ בנבראת חסר אין זה שום פסול וע"כ מיירי שחסרה אח"כ א"כ לא הוי דומיא דבעלת שלש וע"כ צ"ל דס"ל דאין ברי' באחת וא"כ אפילו נבראת חסר נמי הוי חסרון והוי שפיר דומיא דבעלת שלש ודברי הרמב"ם ז"ל מיושבין בטוב טעם וגם מיושב קושית מורי דרש"י ז"ל

שם בבכורות ע"ש היטיב ודוק וא"כ עדיין אני נבוך מדוע לא יפסל באתרוג חסרון בפנים כיון דנפקא לן פסול דחסר מולקחתם שתהא לקיחה תמה וא"כ צריך שיהי' שלם אפילו מחסרון בפנים אם לא שנחלק בין חסרון אבר בבהמה לחסרון באתרוג:

דף מח עמוד א

גמרא אלו אינקוב דופן להדא טריפה ליתני נקובת הדופן ומשני דלאו מיני מיטרפא לא קחשיב מזה יצא להם להתוס' ז"ל שכתבו בכמה דוכתא דכל דבר שהטריפות לאו מחמת עצמו הוא אלא הסוף שיתקלקל אבר אחר זה ג"כ לא יחשב בכלל הטריפות כי נחשב בכלל טריפות האבר ההוא וכבר חילקו הפוסקים דלא דמי דדוקא הכא גבי נקובת הדופן דכבר אתיליד ריעותא בריאה אלא דהדופן הגין עלי' וכשניטל ההגנה חזרה הטריפו' למקומה אבל בפחיתת הגלגולת שטריפה משום דסוף הקרום לינקב זה שפיר יחשב לטריפות בפני עצמה כי גם בעצם הגלגולת תלוי החיות כי הוא המעמיד הקרום וזה מוכרח לדעת הרשב"א ז"ל שכ' דטריפות נטילת הכבד הוא מטעם שסוף שתנטל המרה וכבד נק' אבר שהנשמה תלויה בו לענין קדשים ועירכין וזה מפני שתלויה בו החיות מתחילת ברייתה. ויש לדקדק לשיטת הרשב"א ז"ל אמאי לא חישב לעיל נתמסמס מוחה נהי דהטעם הוא משום דסוף הקרום לינקב אעפ"כ ליחשבינהו כמו ניטל הכבד ונראה לחלק דדוקא גבי כבד דהטעם הוא משום דסוף שתנטל המרה ונטילת המרה לא נאמרה במתניתין ע"כ יחשב בין הטריפות אבל דבר שטעמו משום דסוף יבא לידי טריפות שנאמרה במתניתין ודאי לא יחשב לטריפה בפ"ע לזה מוכרח דהא איכא ע' טריפות ור' ישמעאל לא קחשיב אלא י"ח:

ובזה מיושב מה שהק' הפו' ליחשב נקובת טרפש הכבד לדעת הרשב"א ז"ל ולפמ"ש ניחא כיון דהטריפות הוא מחמת נטילת הכבד וניטל הכבד קתני לה אבל מדברי התוס' ז"ל ר"פ משמע דלא ס"ל כהרשב"א ז"ל שכתבו ניטלה המרה טריפה ואפ"ה חשיב ניטל הכבד משום דאפשר שינטל הכבד והמרה תלויה בגידין אלמא דס"ל דטריפות הכבד לאו משום מרה היא אך כבר כתב התב"ש בסי' מ"א דאין ראיה מד' התוס' אלו דאפשר דמודו דטריפות הכבד משום נטילת המרה היא רק אם א"א שינטל הכבד אלא אם תנטל גם המרה עמו ביחד א"כ הרי היא כנטילת המרה ולמה ליה למיתני ניטל הכבד ע"ז כתב דאפשר שינטל הכבד והמרה עדיין תלויה היא בגידין ע"כ איצטריך לאשמעינן דניטל הכבד טריפה ויכול להיות שהוא משום דסוף שתנטל המרה וכמש"כ לדעת הרשב"א ז"ל ולפ"ז אין שום מחלוקת בין התוס' והרשב"א ז"ל והאחרונים כתבו לתרץ הוא דלא חשיב

ניקב הטרפש משום דמהני ליה סתימה ובאמת הדבר צ"ע דהא תניא גבי ניקב הגיד זהו פסול החוזר להכשירו משמע דבשום מקום אין פסול חוזר להכשירו רק בזו לבד הן אמת דסירכה כסדרן לפרש"י ז"ל וריאה הסמוכה לדופן מצינו פסול שחוזר להכשירו אלא דרש"י ז"ל בד' מ"ג כ' על הני סתימות דהוי סתימא מעיקרא וכבר הקשה הכר"ו ז"ל דהא בריאה הסמוכה לדופן ניקבה תחלה ואחר כך סביך וסריך לדופן וכן בסירכה כסדרן ופי' הכר"ו דהא דכתב רש"י ז"ל דהוי סתימה מעיקרא היינו דהסתימה הוא מדבר חזק כמו הדופן והכבד אבל קרום שעלה מחמת מכה אין בו כח וחיזוק וכתבו הפוסקים הטעם דמהני סתימה בנקב הטרפש הוא משום דאין טריפותו מחמת עצמו ויש להעיר ע"י מעשה דעינבל בא' שנפחתה גולגלתו ועשו לו חידוק של קירוי' וחי' אמר ליה משם ראיה כיון שעברו עליו ימות החמה וימות הצינה מיד מת והתוס' כתבו דטעם פחיתת הגלגולת הוא מחמת שסוף הקרום ליפסק ואפ"ה אמרינן דאין מועיל לו שום רפואה וצ"ע בפוסקים יותר בזה:

רש"י בד"ה מתקיף השתא דאמרת נקב הוא בריאה כו'. לשון זה לא הבנתי אטו איכא מ"ד דלא ניקבה הריאה רק אי נימא דלא בעינן סביך וסריך לא הוי פסול החוזר להכשירו דתיכף אחר שניקבה סתימת הדופן מגינה אבל לענין קושיא דרב עוקבא בר חמא אין נ"מ כלל אי נימא דבעינן סביך וסריך אי לא בעינן לכולהו אי ניקבה הדופן להדה בטלה ההגנה והנה בדעת רב שר שלום שפי' דרבינא דבעי סביך פליג ארב נחמן והביאו התוס' ראיה לדבריו מהא דלא משני לעיל הא בסביך והא בדלא סביך ש"מ דרב נחמן גופיה לא בעי סביך ואי בעי סריך לבד איכא פלוגתא בין הפוסקים לדעת רב שר שלום ועיין ברא"ש ובטור ובמע"מ ז"ל וכבר כתב הכר"ו דראיית התוס' מהא דלא משני הא דסביך כו' לא מכרעא אלא דלא בעינן סביך אבל סריך אפילו אי בעינן לא הוי מצי לשנויי הא דסריך כו' דריאה הסמוכה לדופן עכ"פ סרוכה היא אלא דהא קשיא לי אי נימא דבעי רב נחמן סריך מנ"ל דלא בעי נמי סביך דהא לשון ריאה שניקבה ודופן סותמתה משמע אפילו לא סריך כמו מרה שניקבה וכבד סותמתה ואפ"ה מפרשינן דבעי סריך א"כ דילמא בעי רב נחמן סביך כרבינא והדק"ל מאי פריך הש"ס דר"נ אדר"נ וצריך לעיין בפוסקים ועיין בר"ן ז"ל בזה:

שם גמרא אמר ליה מאי אעביד לך דכי אתי לקמיה דר' יוחנן כו'. הרא"ש ז"ל בסי' מ"ה הביא כמה ראיות דלא כדעת הרי"ף דמטריף בסרוחים ועכורים והביא ג"כ מריאה שנשפכה כקיתון דודאי עכור הוא ואפ"ה מכשיר ר' יוחנן וקשיא ליה הא ר' יוחנן מטריף אפילו במוגלא וכש"כ בעכורים ובאמת ע"כ צריך לחלק בין בועות ובין נשפכה כקיתון

וגם הרי"ף ז"ל לא כתב גבי הריאה שנשפכה כקיתון לבודקה אי מליא מוגלא ומים זכים או סרוחים ועכורי'. שוב ראיתי. בתב"ש ז"ל שהביא שהרשב"א ז"ל בתה"א דיבר מזה ואינו תח"י כעת לעיין בו:

דף מט עמוד ב

אמר ליה אודי לי מיהת בציר כו'. משמע מזה דציר אין בו משום גילוי ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל בפי"א מה' רוצח שפסק דציר יש בו משום גילוי ודוחק לומר כיון דר"ש מעשה קאמר הלכתא כוותיה הא ר"פ ור"ה בריה דר"י ס"ל דציר אין בהם משום גילוי. וגם מ"ש דבשאר דברים כגון חומץ ומורייס לא פסק כר"ש ובציר פסק כר"ש והא שכ' דביין שהתחיל להחמיץ יש בהם משום גילוי היינו דוקא שהתחיל להחמיץ כדאיתא בע"ז אבל חומץ ממש אין בו משום גילוי וצ"ע ועיין בפירוש המשניות להרמב"ם במס' תרומות שכתב גם מוריית בכלל המשקים שיש בהם משום גילוי והנה הפוסקים העירו ע"מ שבזה"ז אין חוששין משום גילוי דאין נחשים מצוין ולא הוי דבר שבמנין. ולדעתי נראה דבזה לא שייך דבר שבמנין בדבר שאין איסורו אלא משום סכנה והיכא דליכא סכנה אין חשש בזה וכי לאסור גמור שמוהו חכמים שיהא צריך להתיר. ובאותו ענין ראיתי בדברי הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל בפי"ב מה' רוצח שכתבו דאיסור אוכלין ומשקין תחת המטה שרשו הוא מירושלמי וש"ס ערוך הוא בתלמודא דידן בפ' ע"פ ד'. שוב ראיתי בב"י סי' קט"ז בי"ד שהעיר בכל הנ"ל. ובאמת לא זכיתי להבין לשון הרי"ף ז"ל והרא"ש ז"ל בפרק אין מעמידין שכתבו דמשמע מהאי שמעתא דציר ודבש יש בו משום גילוי ובציר משמע להיפך. ויש להבין הא דאמר ר"פ אודי לי מיהת בדבש דרשב"א קאי כוותי' ומאי נ"מ כיון דסתמא דמתניתין דתרומות דלא כוותייהו הוא אבל גם מדברי רבא נראה דלא סמיך כולי האי אסתמא מדאיצטריך לטעמא דתורה חסה על ממונן של ישראל. והנה לכאורה יש להוכיח ממתניתין דע"ז שמן רבותינו התירו והציר של נכרים אסור באכילה ומותר בהנאה ואם יש בו דגה כלבית מותר אפילו באכילה ש"מ דאין בהם משום גילוי דהא שכר של כותים אסרו משום גילוי אלא דכבר כתבו התוס' שם דף ל"ה גבי הא דאמרינן דאסרו גבינות משום גילוי ומקשי התוס' אמאי לא אסרו מים ודבש של נכרים משום גילוי וכ' דדוקא גבי חלב חיישינן אבל בשאר משקין קפדי גם נכרים וצ"ל הא דאיתא בדף ל' דשמואל ורב לא שתו מיא מבית ארמאה היינו חומרא בעלמא אבל מדברי הרא"ש שם נראה דאין חילוק בין דבש או חלב שכתב גבי גזירת שכר משום גילוי דבאותו הפעם גזרו נמי על דבש אבל אין ראיה מזה דהא הרא"ש ז"ל מפרש דדבש

היינו מים עם דבש ובאתרא דמצלי מיא ועל דברי התוס' ז"ל שכתבו שם בדף ל"ה על הא דתנינן חלב שחלבו נכרי ואין ישראל רואהו אסור באכילה ומותר בהנאה ומפרש טעמא משום עירוב חלב טמא דהוי מצי למימר משום גילוי לדעתי הי' נראה דחלב נמי הוי כשאר משקין דקפדי אמיקרותא והחשש משום ניקור היינו בגבינה עצמה וכן משמע הל' משום ניקור כמו ניקורי תאנים ועיין ברש"י ז"ל שם בד"ה חדש מותר יין ושכר שנתגלו כשהם חדשים אינו מדוקדק דבשכר עצמו אין חשש משום גילוי כדאיתא בד' ל' שם רק משום המים. עוד דבר אחד יש לי לדקדק בזה הענין אהא דתנן כמה שיעור מים המגולים כדי שתאבד בהם המרה ומאי מועיל רבוי המים בזה אם הארס צף כדתניא בברייתא שם וכיון דהשתא מקילין בגילויא אין להאריך בזה:

דף נ עמוד א

בפלוגתא דחלב שעל הקיבה שבין בני בבל לבני א"י איכא תרי לישנא לחד לישנא באקשתא כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי דאייתרא ולאידך לישנא דאייתרא כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דאקשתא ופירש"י ז"ל ל"ל דבאקשתא כ"ע מודו מדאייתרא פליגי היינו משום דפליגי בני מערבא ובני בבל אי הלכה כר"ע או כר"י בני מערבא ס"ל כר"ע דאמר דבעינן תותב קרום דוקא ובני בבל סברי כר"י דלא בעינן אלא קרום ונקלף ונמצא להאי לישנא פלוגתא דר"ע ור"י לא הוי אלא דאייתרא אבל דאקשתא גם ר"ע מודה ולאידך לישנא כולהו ס"ל כר"ע דבעינן תותב ובני מערבא ובני בבל פליגי אליבא דר"ע בדאקשתא אי גם היא תותב הוא. והנה לל"ק אליבא דתרווייהו וללי"ב אליבא דבני בבל דאמרי דר"ע מודה באקשתא יש להבין אמאי קאמר ר"ע בברייתא לעיל להביא חלב שעל הדקין אמאי לא קאמר להביא חלב שעל הקיבה אדאקשתא וצ"ל כיון דאין לרבות כל חלב הקיבה משום דלאו כלו תותב הוא מסתברא יותר לרבות שעל הדקין אלא דעל הדקין ג"כ לא מרבינן אלא מקצתו ריש מעיא באמתא. והנה בגוף מחלוקת ר"ע ור"י צריך להבין ר"י אומר להביא חלב שעל הקיבה היינו שגם הוא בכלל אימורים להעלות על גבי המזבח ומה הוא אומר בחלב שעל הדקין אי צריך להעלותן על גבי המזבח אי לא כיון דלענין איסורא כ"ש הוא מחלב הקיבה אפשר לענין העלאה נמי כן הוא אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' מעה"ק לא משמע כן שכתב שם האימורים הם החלב שעל הקרב ובכללו חלב הקיבה ואלו חלב שעל הדקין לא קאמר וכבר עמד ע"ז הכ"מ שם וכתב שם דהרמב"ם ז"ל מפרש הא דמסיק הש"ס באקשתא כ"ע לא פליגי דאסור היינו אליבא דר' ישמעאל דאמר לרבות חלב הקיבה ולדידי' חלב הדקין לא הוי בכלל חלב

הקרב לענין העלאה ועי' בלח"מ בה' מאכא"ס מש"כ על דברי הכ"מ ולא הבנתי דבריו ע"ש ועכ"פ חלב הדקין אסור הוא מכש"כ אלא דלפ"ז חלב דאייתרא נמי אינו בכלל העלאה כיון דמותר הוא ולא הוי בכלל חלב שעל הקרב ואמאי כתב הרמב"ם ז"ל סתמא דחלב הקיבה הוא בכלל אימורים והנה ברייתא השניה דפליגי בהקישא דחלב המכסה את הקרב נראה דכל חד יהיב טעמא למילתיה ר"י דדרשי להביא חלב שעל הקיבה משום דהוי דומיא דחלב המכסה בקרום נקלף ור"ע דאמר להביא חלב שעל הדקין ס"ל דמרבינן דבר הדומה לחלב המכסה בכל מילי אפי' בתותב וצריך ליתן טעם אמאי לא בעי ר"י באמת דהריבוי יהי' דומה לגמרי לחלב המכסה והראב"ד ז"ל כתב הביאו הקרבן אהרן דר"י ס"ל דאיכא תרי ריבוי' את כל ולפ"ז גם חלב הדקין הי' צריך להיות בכלל העלאה וכבר הוכחתי מדברי הרמב"ם ז"ל דלא ס"ל כן וצ"ל דבסברא פליגי דאיתא לקמן בדף צ"ג דעיקר חלב שעל הקרב הוא חלב שעל המסס ובית הכוסות וא"כ ס"ל לר"י דמסתברא לריבוי' באת כל חלב הקיבה הסמוכה להם וגם דמי להן בקרום ונקלף ור"ע ס"ל דמסתברא יותר לריבויי דבר הדומה לגמרי לחלב המכסה והנה רש"י ז"ל פי' לקמן על הא דאמרינן המסס וביה"כ זהו חלב שעל הקרב לא שזה הוא עיקר חלב המכסה שהוא תותב קרום ונקלף אבל אותו חלב המכסה דבוק לחלב שעל המסס ובית הכוסות לכאורה משמע מזה הלשון דחלב שעל המסס לאו תותב הוא וא"א לומר כן מכמה טעמי אלא נראה כוונת רש"י ז"ל לפרש המקרא דחלב המכסה הוא שקורין טיל"א וחלב שעל המסס וביה"כ סמוך לו הוא ע"כ נק' חלב שעל הקרב כי על ל' סמוך הוא ומה שחלב שעל המסס וביה"כ עליו נא' פשוטו של מק' החלב שעל הקרב וחלב הקיב' וחלב הדקין מיתרבי מריבוי דאת כל היינו כמש"כ לעיל כי המסס וביה"כ יותר קרובים ומחוברים בחלב המכסה שקורין טיל"א ולפ"ז קשה למה להו לר"י ור"ע לאקושי ריבוי' דאת כל לחלב המכסה אמאי לא מקשי לחלב שעל הקרב גופא ורש"י ז"ל פי' כאן דחלב שעל הקרב זה הוא שקורין טיל"א [וצ"ע בדבריו פ"י מה' שחיטה שכתב כרס שניקב טריפה שהחלב שעליו אסור הוא וא"כ אמאי לא כתבו בכלל האימורים] אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה דחלב המכסה הוא חלב שעל המסס וביה"כ שהרי לא הזכיר החלב שקורין טיל"א לא בפ"א מה' מעה"ק ולא בפ"ז מהל' מאכא"ס והנה לפי מה דמשמע לקמן בפרק גיד הנשה שאין אסור משום חלב אלא מה שנקרא חלב בתורה כדאמרינן התם זהו חלב שעל הקרב זהו חלב שעל הכסלים וכן משמע מהא דפריך הש"ס אלי' ליתסרי שנקראת חלב וכן משמע מפי' רש"י ז"ל גבי קרום שעל דד הטחול לקמן דפריך אמאי אין חייבים עליו כרת ופירש"י ז"ל דגם הוא בכלל חלב שעל הקרב אם כן חלב הדקין מנ"ל דאסור

כיון דלא נקרא חלב בתורה מדוע יהא עדיף מחלב דפנות שכ' התוס' לקמן שיש לו כל הג' סימני החלב ואפ"ה מותר הוא כיון דלא קרב עם החלב האימורים א"כ חלב שעל הדקין נמי וא"ל דבאמת ליכא כרת בחלב שעל הדקין אלא לאו דכל חלב לא תאכלו דלא בעינן דבר הקרב אלא לענין כרת וכן הוא דעת קצת פוסקים כמו שהאריך בזה המשנל"מ בה' שגגות כמו שיבואר לקמן אי"ה ז"א דהא חלב דפנות לגמרי אימעיט אפילו מאזהרה כדאיתא בת"כ וגם בעיקר היסוד אשר דין חלב בנוי עליו דבעינן דוקא הג' סימנים לפי קט שכלי אין לזה הכרח דהא דאמרי ר"י ור"ע מה חלב המכסה כו' אף כל כו' היינו לאורי' לן מה שנרבה מריבוי דאת כל החלב שעל הקרב אבל שארי החלבים האסורים כמו חלב הכליות וחלב הכסלים אפשר לאיתותב הם ואפ"ה אסירי וכן משמע מהא דאיצטריך למעוטי מה שבתוך הכסלים ומה שבתוך הכליות וזה יתבאר לקמן גבי דינא דסתימה. הן אמת דזה שכתב רש"י ז"ל דחלב הטחול הוא בכלל חלב הקרב לא מצינו מי שיאמר כן וכן כתב הרמב"ן ז"ל . בפי' החומש הביאו המשנל"מ דאיסור חלב אין תלוי בהקרבה מהא דחלב הטחול ובמרדכי גבי פלוגתא דרבינו יואל ורבינו אפרים כתב לשון רש"י דחלב הטחול ג"כ דבוק הוא לחלב הקרב נראה מזה דכל שיש לו חיבור עם חלב הקרב חייבים עליו כרת אפילו אינו קרוב ויש להעיר מזה על דעת הגאונים דמפרשי' דיש מעיא כאמתא על המעי האחרון וכי גם זה הוא מחובר לחלב הקרב. אבל מדעת הרמב"ן ז"ל נראה דאין הדבר תלוי בחיבור לחלב שעל הקרב אלא כל חלב שיש בו ג' סימנים הוא בכלל כל חלב לא תאכלו ולמידין אנו במה מצינו כל הדומה לחלבים האמור בתורה הוא בכלל אזהרת כל חלב אבל בזה הכל מודים אם נקרא חלב לענין קרבן וודאי הוי בכלל איסור חלב כדפריך הש"ס אלי' ליתסרי דמיקרי חלב ובאמת הלכה זו מונחת עד שיבא אליהו ז"ל כי רבו המחלוקות בזה. ועתה באתי לברר בדבר אשר ראיתי בקצת פוסקים לצדד דחלב הקיבה וחלב הדקים לאו בכרת הם ונפלאתי ע"ז מ"ג הוריות הורו מיעוט בחלב הקיבה ומיעוט בחלב הדקין כיון דמתרי קראי קאתו כו' וכן בד' ט' הוא החלב שעל הקרב והם בחלב שעל הדקין הרי דחייבים עליהם בהוראת ב"ד והוראת ב"ד אינה אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת כדתנן בהוריות ונוראות נפלאתי על המשנל"מ ז"ל שכתב דלא בעינן בהוראת ב"ד רק שיהא מאיסור שזדונו כרת אף שאין גוף ההוראה זדונו כרת כחלב הקיבה והדקין לדעתו וכתב עוד משום דהוראת ב"ד ילפינן דבר דבר מזקן ממרא והביא ראיה לזה מדברי הרמב"ם ז"ל ודברים אלו הם נגד הש"ס כי לא ילפינן האי מילתא כלל מזקן ממרא אלא יחיד וציבור למידין זמ"ז מדרשא דעלי' וגם הוא נגד דברי הרמב"ם ז"ל שכתב שם בחלב הקיבה דיחיד מביא חטאת ועיקר סברתו הוא משום

דחלב הקיבה וחלב הדקין אתו מריבוי' והוי דומיא דח"ש אבל באמת אין מכסין זל"ז ובפרט הכא דלא ילפינן אלא דמקרי חלב וממילא הוא בכלל לאו וכרת דחלב. והנה מסוגיא זו דהוריות דחלב הקיבה וחלב הדקין מביאין עליהם פר בהוראה יש להוכיח לכאורה כפירש"י דבאקשתא אפילו רבי עקיבא מודה דאסור דאי כמש"כ לעיל בדעת הרמב"ם ז"ל וכן ד' הכ"מ דר"ע מתיר בכל חלב הקיבה א"כ אמאי יביאו פר על חלב הקיבה הא לאו הוראה בטעות הוא אלא דאכתי תיקשי להאי לישנא דבאקשתא פליגי ולדידהו בכל חלב הקיבה ר"ע מתיר וצ"ל דסוגיא דבכורות ודהוריות לא אזלא אליבייהו ועוד דרש"י ז"ל גרס התם חלב שעל הקרב וחלב שעל הדקין וכן נראה מדקאמר התם כיון דמתרי קראי קאתו ובחלב שעל הקרב וחלב שעל הדקין א"ש דחלב שעל הקרב אתו מגופא דקרא וחלב שעל הדקין אתו מרבויא דאת כל אבל חלב הקיבה וחלב הדקין תרוייהו מחד קרא אתו אם לא כמש"כ לעיל בשם הראב"ד ז"ל דאת וכל תרי רבויא נינהו וחד אתי לחלב הקיב' וחד אתי לחלב הדקין וגם זה אינו דהא איירי הכא ע"כ בחלב הקיב' דכ"ע מודו בה דהיינו דאקשת' וחלב הזה עם חלב הדקין מחד קרא נפקא ומהך סוגיא נמי משמע דלא ילפי' שום חלב ע"י מה מצינו אלא מקראי האמורים בחלב אימורים עכ"פ בש"ס דהוריות נראה דגרסינן חלב הקרב אבל מדברי הרמב"ם ז"ל גופא יש להוכיח דהא דאוסר חלב דאקשתא היינו אפילו דר"ע דהוא ז"ל כתב בה' שגגות כמה פעמים דאחלב הקיבה מביא יחיד חטאת וב"ד פר וא"כ הדק"ל אמאי לא כתב חלב הדקין גבי אימורים לענין העלאה ובאמת יש להבין אמאי השמיט הרמב"ם ז"ל חלב הדקין הנאסר בש"ס וכתב חלב הקיבה ודוק בדברים אלו. והנה נשאר לנו לבאר עוד בזו ההלכה על דבר הסתימה שחלב טהור סותם וחלב טמא אינו סותם ופירש"י ז"ל הטעם לפי שאינו חיבור אלא תותב ולפ"ז לכאורה אין, הלכה זו פסוקה אלא אליבא דר"ע דלא הוי חלב טמא אלא התותב ולזה אפ"ל האי כללא דחלב טמא אינו סותם אבל לר"י חלב הקיבה טמא הוא ואמאי לא יסתום כיון דלאו תותב הוא ועוד צריך להבין לפי פשט ההלכה לר"ע דאמר חלב הקיבה מותר מיסתם נמי סתים ולר"י דאסר חלב הקיבה אינו סותם והיכן מצינו פלוגתא זו ביניהם ממ"נ אי נימא דקרום ונקלף לחוד נמי אינו סותם א"כ מפני שהוא טהור לר"ע ישתנה דינו לענין סתימה ומה ענין זל"ז האיסור וההיתר תלוי בדרשות המקרא ודין הסתימה תלוי בסברא וטעמא. והנה בש"ס אמרו הטעם דחלב טמא לא מיהדק ונראה דשמעינן זאת דחלב טמא לא מיהדק מהא דאסרה תורה חלבים אלו באכילה ש"מ דאין אדוקין בבשר ויש להם שם בפני עצמן אבל שאר שומן הרי הוא והבשר אחד ע"כ עלה בדעת ר"ז לומר דבחי' שחלב טהור הכל סותם ואמר ליה אביי

כיון דשמעינן מבהמה דנאסר חלבה דחלב טמא לא מיהדק א"כ ה"ה בחלב חיה והשתא לר"י דאוסר חלב הקיבה מיסתם נמי לא סתים כיון דלא מיהדק היינו שאינו מתאחד עם בשר האבר ודבר בפני עצמו הוא אבל לפירש"י ז"ל דמשום דחלב טמא תותב הוא או לפ"מ שפירשו האחרונים בדעת הרמב"ם ז"ל דמשום דחלב טמא קשה הוא לא ידעתי מנ"ל לעשות פלוגתא בזה בין ר"ע ור"י והאחרונים כתבו דהא דחלב הקיבה אינו סותם הוא מדרבנן גזירה אטו חלב הכרס ודו"ק. וכתבו התוס' וכל הפוסקים דבעוף כל שמנו סותם וצ"ל דלא הוי תותב לפירש"י ז"ל ולפ"ז קשה הא דאמרינן בכריתות אי לא כתב רחמנא אלא כל חלב שור לא תאכלו הוי ילפינן ש"ש מסיני דאפילו חיה ועוף בכלל ואיך אפשר לומר דעוף יהי' בכלל הא אפילו בשור כל חלב שאין בו ג' סימנים כשר הוא וי"ל מהיכן ידעינן הני ג' סימנים בחלב משום דילפינן מענינא דקדשים והש"ס שם בכריתות עדיין לא אסיק אדעתיה הך סברא דבענינא דקדשים כתיב ובתר הכי הוא דמשני כן והדברים ארוכים ואין פנאי כעת והנה לדעתי יש מחלוקת בין רש"י והרמב"ם ז"ל בפי' הקשת והיתר רש"י ז"ל פי' דקאי אקיבה דבקיבה יש מקום עשוי כקשת ומקום עשוי כיתר והרמב"ם ז"ל פי' דאחלב קאי שיש מקום אחד שהחלב עקום כקשת ויש שהחלב משוך כחוט ולא מצאתי זאת בפוסקים:

שם גמרא מקיפים בבני מעיים כו'. הפוסקים כתבו דמסתמא תלינן שמשמשו הידים עיין במע"מ ומלשון הרמב"ם ז"ל נרא' דבעינן שידעו בודאי שמשמשו הידים ע"ש:

שם גמרא חלחולת שניקבה מקום הדבק ברובו עיין פירוש רש"י ובמע"מ וגירסת מהרש"ל עיקר דוק ותשכח ומסקנא מקום הדבוק אפילו ניטל כולו כשר ובלבד שישתייר כדי תפיסה ולפ"ז יקשה מ"ק זעירי חלחולת שניקבה כשרה מאי איריא ניקבה אפילו ניטלה כולה כשר ולדעת האומרים דבמקום כדי תפיסה ברובה יכול להיו' דזעירי קאי אמקום כדי תפיסה דניקבה כשרה אלא למ"ד במקום כדי תפיסה במשהו מא"ל והר"ן ז"ל כתב דזעירי קאי אשלא במקום הדבק משמע מדבריו דלמסקנא דבמקום הדבק אפילו ניטל כולו כשר שלא במקום הדבק ברובו. ולא מצאתי דעה זו כעת בפוסקים והגהת מהר"ם על הר"ן אינו מובן ע"ש וראיתי במשנל"מ ז"ל בהל' שגגות שהבאתי לעיל ונראה שהיא הגהת משנל"מ שהביא בשם הפר"ח אם ניקבה המעי האחרון החלב שעליה סותם אף שהגאונים פירשו חלב שעל הדקין על המעי האחרון כיון דאיכא פלוגתא בזה נאמר אינהו מיכל אכלי ולדידן מיסתם לא סתים והקשו עליו מהא דחלב העשוי ככובע דבלא"ה אינו סותם ותמה שם המשנל"מ אמאי לא הקשו דברי הש"ס אהדדי לפי' הגאונים דאמעי האחרון הוא חלב טמא ל"ל למימר בחטי דכרכשא הטעם דעשוי

ככובע ולא הבנתי דחלב טמא לא הוי אלא בראש המעי ולדעת הרמב"ם ז"ל הוא פחות מאמה ע"כ שצריך לטעם דעשוי ככובע אכל הכרכשא אבל למימר איפכא דבראש המעי אינו עשוי ככובע מנ"ל הא וא"כ ממ"נ בראש המעי אינו סותם לפי' הגאונים הוי חלב טמא ולמאן דמפרש חלב שעל הדקין אראש הדקין א"כ כל המעי הוי בכלל חלב העשוי ככובע ואינו סותם וזה ברור:

דף נא עמוד א

גמרא מחט שנמצא בביה"כ מצד אחד כשרה כו'. שיטת רש"י ז"ל בזה הוא דבהמסס אפילו בצד אחד טריפה כמו שפי' בפרק כירה ובסוכה ואליביה נחלקו הפוסקים אי אפילו ניקב מקצת ע"י חולי או דוקא ע"י מחט דחיישינן שמא הבריא ולדעת זו דמצד אחד טריפה אפילו ע"י חולי א"כ מאי קאמר הש"ס לעיל גבי הא דתנא דבי ר' ישמעאל המסס וביה"כ כחד חשיב להו ואמאי הא אינן שוין דזה אפי' מצד א' וזה דוקא מב' צדדי' והנה עיקר דיוקא דרש"י ז"ל מהא דנקט מחט שנמצא בעובי ביה"כ ועוד מהא דאמרינן בכירה למאי נ"מ למחט שנמצא בביה"כ מצד אחד בשוה ובשני צדדים טריפה עכ"ל הש"ס שם. ובזה מיושב קושית הכר"ו בסעיף ור"ת חלק על רש"י ז"ל ופי' דהא דקאמר נ"מ למחט כו' היינו שלא יטעה באחד משני אופנים או שלא נאמר דבזה שהיו קורין בתחלה ביה"כ אפילו מצד אחד טריפה הואיל וניקב עור שלם או שלא נאמר איפכא דאפילו משני צדדים כשרה הואיל ששוכב ע"ג המסס ויש להבין איך אפשר לומר דבא לאשמעינן שלא נאמר דבביה"כ אפילו משני צדדים כשרה הא תנינן במתניתין המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ וא"כ אין לומר אלא באופן השני דהא דבביה"כ אפילו מצד אחד טריפה הואיל וניקב עור שלם ע"ז ג"כ יש לדקדק כי היכא דלפי מאי דמפרשינן השתא ביה"כ זה הוא שנקרא בראשונה ביה"כ ואפ"ה לא דייקינן מינה דבהמסס אפילו מצד אחד טריפה משום דאפשר לומר לרבותא נקטי' ה"נ אם נפרש ביה"כ דברייתא היינו המסס אין למידק מינה אביה"כ דאפ"ל דלרבותא נקטי' דאפילו בהמסס שדק הוא מצד אחד כשרה ולענ"ד לשיטת ר"ת הנכון לפרש הא דקאמר למאי נ"מ למחט שנמצא בביה"כ זה הוא גופא דאשמעינן אביי דבביה"כ הכל בכלל כיון דגם המסס נקרא עתה בית הכוסות ותוספתות נסדרו ע"י ר"ח ור"א שהיו הרבה אחר חורבן וא"ש בזה שלא נזכר בתוספתא כלל טריפות דהמסס משום דבכלל ביה"כ הוא וצ"ע ולא הבנתי מה שכתבו התוס' אהא דנקט בברייתא משני צדדים טריפה אע"ג דמילתא דפשיטא היא ומנ"ל האי פשיטותא אי ממתני' וא"כ לא מתרצי מידי אלא ע"כ דרך הברייתא לאשמעינן אפי'

מש"כ במשנה א"כ בלא"ה אין בזה פשיטות ואיצטריך לאשמעינן דטריפה ודו"ק. ומסיק הש"ס לקמן דבדאיכא ק"ד אפילו מצד אחד טריפה וכבר כתבו הפוסקים לחלק בין האי ק"ד לק"ד דברייתא והרמב"ם ז"ל השמיט לה דרבי ועיין בלח"מ שם ולא זכיתי להבין דבריו ודברי הרמב"ם ז"ל צריך ביאור ועיין בדברי האחרונים בזה במה שיש לדקדק על דברי רש"י ז"ל דבהמסס אפילו מצד אחד טריפה במאי עסקינן אי באיכא ק"ד אי לא ועיין לעיל ברש"י ז"ל גבי ישב לו קוץ בוושט ודו"ק היטב:

שם לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה. הרא"ש ז"ל הביא כאן פלוגתא בין הראשונים בטריפות דשכיח כמו סירכות הריאה דברי רבינו אפרים דבזה הוי ליה ללוקח לאתנויי ולהפסיד הלוקח אפילו הי' טריפות זו בודאי קודם שלקחה והביא מדין אונס בגיטין ודברי הרמב"ן ז"ל דאפילו בטריפות דשכיח הוי מקח טעות והביא ראיה מהא דנמצא גנב או קוביוסטוס דהגיעו משום דכולהו הכי איתנהו הא אי רובא הכי איתנהו הוי מקח טעות אפילו אם לא התנה ודחה הרא"ש ז"ל דדוקא התם דסמיך אנאמנות המוכר ע"כ לא התנה אבל הכא דגם המוכר אינו יודע הוי ליה לאתנויי ויש להבין הא פרכינן בר"פ המוכר פירות מהא דנמצא גנב לשמואל דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב ולפי הה"א דרובה הכי איתנהו אמאי הגיעו ופי' רשב"ם ז"ל בשלמא לרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב וא"כ ה"נ כיון דרובא הכי איתניהו וודאי סבר וקיבל הלוקח אע"ג דלא פירש אלא לשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב א"כ הוי כפלגא ופלגא ואמאי הגיעו ומסתמא כי יהיב אינישׁ זוזי אפירי שפיר יהיב ולסברת ר"א דאמרינן הוי ליה לאתנויי א"כ מאי פריך לשמואל דילמא היינו טעמא דהגיעו משום דלא אתני וכי זה פשוט הוא דאם המוכר יודע במומו אין הלוקח צריך להתנות:

דף נב עמוד ב

גמרא או שנקרע רוב החיצונה. ופליגי בזה אמוראי אי בכרס גופא יש חילוק בין פנימי לחיצון וי"א דכל הכרס כולו נקרא כרס הפנימי והחיצונה היא בשר החופה את רוב הכרס והנה שמואל אמר לקמן דבשר החופה את הכרס ברובו ובעי הש"ס ברוב קרוע או ברוב נטילה ופירש"י ז"ל אי בעינן דוקא ניטל רובו היינו שנחסר רוב הבשר החופה וקאמר תפשוט ממתניתין או שנקרע רוב החיצונה ואמר ריב"ח איזהו כרם החיצונה בשר החופה כו' ומשני מידי הוא טעמא אלא לשמואל הא אמר שמואל מקום שאין בו מילת משמע מזה דליכא למילף דין בשר החופה מדין כרס החיצונה מדמספקא ליה דילמא בעינן בבשר החופה רוב נטול ולפ"ז יש לדקדק מנ"ל האי דינא דנקדרה

כסלע בבשר החופה הא גניבא קאמר להא שמעתא דנקדרה כסלע וגניבא מפרש לכרס החיצונה היינו בכרס ממש מקום שיש בו מילת וי"ל כיון דטעמא משום שאם תמתח תעמוד על טפח ע"כ אין לחלק וא"כ עיקר הדין דטפח ולא הוי רובא בבשר החופה ספיקא הוי לריב"ח דזה נקרא כרס החיצונה טריפה בטפח ולא הוי רובא ולמ"ד דכרס החיצונה הוא בכרס עצמה ובשר החופה מימרא דשמואל היא א"כ בעינן דיוקא רובא ועיין בכר"ו סי' מ"ח מש"כ בזה ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' שחיטה נראה דלא מפרש לרוב נטול היינו שינטל רובו דא"כ למה כתב כיון שנקרע רוב בשר הזה או ניטל פשיטא דניטל עדיף מנקרע וכתב הרמב"ם ז"ל עוד דין חדש בזה אע"פ שלא הגיע הקרע לכרס עד שנראית אלא כיון שנקרע רוב עובי הבשר וכבר קדמני בזה התב"ש ז"ל להביא סיוע לדברי הרמב"ם ז"ל מהא דמשמע לקמן דאליבא דשמואל נמי אפשר לפרש או שנקרע רוב החיצונה דמתניתין בבשר החופה ומאי קמ"ל שמואל אלא ע"כ דברובו דקאמר שמואל היינו ברוב עוביו והי' נראה עוד לומר אי נימא דבעינן שנקרע כולו עד שיראה הכרס אם כן טריפותו הוא מחמת שיצא הכרס והוי בכלל טריפות הכרס ולא מיחשיב ליה לטריפות בפ"ע לעיל אבל אי מטרפא ברוב עובו לבד יכול להיות דהטריפה מחמת עצמה היא. והנה בפי' בשר החופה משמע מדברי הגה"מ דאיכא פלוגתא בזה בין הרמב"ם ז"ל לרש"י ז"ל ע"ש וצ"ע ובדברי הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ראיתי דבר פלאי שפי' אז שנקרע רוב החיצונה בריב"ח וחשיב לה גם כן בכלל שבשמעתא דאתיין בזה הכלל ע"ש וכ"ז צריך ישוב. והתוס' ז"ל לעיל הקשו למ"ד או שנקרע רוב החיצונה הוא בשר החופה בצרי לה י"ח טריפות ולדידי לא קשיא דר' ישמעאל מפרש הכא כרס הפנימי איצטומכא דכרסא ולא ס"ל כריב"ח ומשמע דר"י התנא הוא דמתני' ריב"ק גבי' ואפשר דכל זה העיד נתן בר שילא ריש טבחיא ועיין בתוספתא בזה:

שם גמרא כגון דעיילין תלת קושייתא כו'. הכ"מ תמה משל"כ לחלק בין בציפא אי לא וכתב הלח"מ לפרש בציפא ובלא ציפא היינו זה בצד זה או זה ע"ג זה והוא תמוה דאטו בין דוחקא לרווחא יתגדל כ"כ השיעור שישוה גרעין א' לג' גרעינין ויש להבין מאי בעי וכמה יתר מכסלע הלא השיעור בריוח אם יקיפנו בחוט ויהי' יותר מטפח ובפרט לדברי האלפס דשיעור כדי שתמתח קאי על יותר מכסלע ולפי' רש"י ניחא קצת שפי' שאם תמתח הקרע וק"ל:

דף עד עמוד א

גמרא נולדו בדגים סימני טריפה מהו ופירש"י ז"ל דאליבא דר"ע קמיבעי' ליה ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' טמ"א נראה דמפרש לה אליבא דרבנן דאמרי עד שימותו וצריך לישב מאי דקאמר הש"ס תיבעי למ"ד טריפה אינה חיה והבן. עוד יש להעיר בזה מאי דמדמי בן פקועה לדגים הא טעמא דב"ש נראה דדגים כיון דסופן למות אחר שעלו מן המים מיד הרי הם כמתים וקודם שנצודו וודאי אין מקבלין טומאה וכן חגבים צריך לדקדק בכ"ז:

סליקא לה דיני טריפות.